

نامین مالی در نظام سلامت

دکتر سید محمد رضا حسینی

پرستور فیعی وحید

مؤسسه کتاب مهربان نشر

فیفا

سرشناسه: حسینی، سیدمحمدرضا، ۱۳۶۷-
عنوان: نام پدیدآور: تامین مالی نوین در نظام سلامت/ مولفان سیدمحمدرضا حسینی، پرستورفیعی وحید.
موضوعات نشر: تهران: مؤسسه کتاب مهربان نشر، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۳۳۸ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۴۰۳-۱-۳

وضیعت فهرس: نویسی: فیفا

یادداشت: کتابنا ص: ۳۲۲

موضوع: پزشکی - خدمات - امور مالی - Finance - Medical care

موضوع: پزشکی - ایران - خدمات - امور مالی - Finance - Medical care

موضوع: تسهیلات سلامت - امور مالی - Finance - Health facilities

موضوع: تسهیلات سلامت - ایران - امور مالی - Finance - Health facilities

شناسه افزوده: رفیعی وحید، پرستو، ۱۳۵۸- Rafie Vahid, Pa

رده‌بندی کنگره: ۴۱۰RA/۵

رده‌بندی دیویی: ۳۳۸/۴۳۳۶۲۱

شماره کتابشناسی ملی: ۵۹۸۵۹۲۷

شناسنامه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۰۳-۱-۳

نوبت چاپ: اول، سال ۱۳۹۸

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۶۰۰,۰۰۰ ریال

عنوان: تامین مالی در نظام سلامت

مولفان: دکتر سیدمحمدرضا حسینی،

پرستورفیعی وحید

ناشر: مؤسسه کتاب مهربان نشر

صفحه آرا و طراح جلد: مریم جعفری

دفتر انتشارات: خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری، نرسیده به دانشگاه، پلاک ۶۴

تلفن: ۶۶۹۷۳۱۷۵-۶

کدپستی: ۱۳۱۴۹۶۵۳۵۱

ایمیل و وب سایت: Info@mehrabanshop.com-MehrabanPub.com

تلفن فروشگاه نشر بازرگانی: ۶۶۹۵۳۴۷۵

فروشگاه اینترنتی: Mehrabanshop.ir

کلیه حقوق و حق چاپ متن و عنوان کتاب که به ثبت رسیده است، مطابق با قانون حقوق مولفان و مصنفان مصوب ۱۳۴۸ محفوظ و متعلق به مؤلف می‌باشد. هرگونه برداشت، تکثیر، کپی‌برداری به هر شکل (چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی) بدون اجازه‌ی کتبی از مؤلف نشر ممنوع بوده و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

مؤسسه کتاب مهربان نشر

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۵
فصل اول: کلیات.....	۲۳
۱-۱- مفهوم سلامت.....	۲۶
۱-۲- نظام سلامت.....	۲۶
۱-۳- طبقه بندی نظام‌های سلامت.....	۲۷
۱-۴- انواع نظام‌های تأمین مالی سلامت.....	۲۸
طب ملی.....	۳۰
بیمه‌های اجتماعی.....	۳۱
صندوق واحد بیمه.....	۳۲
حساب شخصی سلامت.....	۳۳
بازار آزاد.....	۳۳
۱-۵- توابع مؤثر در تأمین مالی نظام سلامت.....	۳۴
جمع‌آوری درآمد.....	۳۵
انباشت و تسهیم ریسک.....	۳۶
تخصیص منابع و خرید راهبردی.....	۴۰
۱-۶- مقایسه روش‌های جمع‌آوری درآمد در کشورهای با درآمد بالا، متوسط و پایین.....	۴۲
۱-۷- اهمیت سازوکارهای پرداخت به ارائه‌دهندگان خدمات در نظام تأمین مالی سلامت.....	۴۶
۱-۸- شاخص‌های متداول در تجزیه و تحلیل و پایش تأمین مالی نظام سلامت.....	۵۴

فصل دوم: مطالعات تطبیقی ۵۷

- ۶۰ ..... ۲-۱- نظام سلامت انگلستان
- ۶۶ ..... ۲-۲- نظام سلامت فرانسه
- ۶۹ ..... ۲-۳- نظام سلامت ایتالیا
- ۷۲ ..... ۲-۴- نظام سلامت آلمان
- ۷۶ ..... ۲-۸- نظام سلامت کانادا
- ۸۰ ..... ۲-۵- نظام سلامت آمریکا
- ۹۱ ..... ۱-۷- نظام سلامت مالزی
- ۹۶ ..... ۲-۸- نظام سلامت ترکیه
- ۱۰۱ ..... ۲-۹- نظام سلامت سنگاپور
- ۱۰۴ ..... ۲-۱۰- نظام سلامت کره جنوبی
- ۱۱۱ ..... ۲-۱۱- نظام سلامت چین
- ۱۱۳ ..... ۲-۱۲- بررسی شاخص های تأمین مالی سلامت در کشورهای منتخب
- ۱۱۹ ..... ۲-۱۳- مقایسه بین مؤلفه های کلیه نظام سلامت کشورهای منتخب
- ۱۲۵ ..... ۲-۱۴- جمع بندی و نتیجه گیری

فصل سوم: مطالعات چارچوب های تأمین مالی سلامت ۱۲۷

- ۱۳۱ ..... ۳-۱- چارچوب تأمین مالی کوتزین
- ۱۳۳ ..... ۳-۲- چارچوب تأمین مالی Hsiao
- ۱۳۴ ..... ۳-۳- چارچوب ارزیابی سازمانی برای بهبود و تقویت تأمین مالی سلامت
- ۱۳۵ ..... ۳-۴- چارچوب نظام حساب های سلامت (SHA)
- ۱۳۶ ..... ۳-۵- چارچوب یارانه 3M+
- ۱۳۶ ..... ۳-۶- چارچوب گروه تأمین مالی مرکز Chatham
- ۱۳۷ ..... ۳-۷- چارچوب ABT
- ۱۳۸ ..... ۳-۸- مقایسه چارچوب های تأمین مالی سلامت

فصل چهارم: روند هزینه های سلامت در جهان و نحوه مدیریت آن ۱۴۵

- ۱۴۸ ..... ۴-۱- سهم سلامت از تولید ناخالص داخلی در دنیا
- ۱۵۰ ..... ۴-۲- روند جهانی سرانه مخارج سلامت
- ۱۵۱ ..... ۴-۳- ترکیب هزینه های سلامت در کشورهای با گروه های مختلف درآمدی
- ۱۵۳ ..... ۴-۴- تجربیات برخی کشورهای دنیا از افزایش هزینه های سلامت و راهکارهای مدیریت آن
- ۱۵۴ ..... کشورهای دارای نظام طب ملی

۱۵۷	کشورهای دارای نظام بیمه اجتماعی
۱۶۱	کشورهای دارای نظام بیمه همگانی
۱۶۵	کشورهای دارای نظام مختلط

فصل پنجم: روند کلی مخارج و تأمین مالی سلامت در ایران و مقایسه آن با میانگین جهانی ۱۶۹

۱۷۱	۵-۱- هزینه‌های نظام سلامت ایران
۱۷۹	۵-۲- اعتبارات بودجه‌ای بهداشت و درمان
۱۸۱	۵-۳- عوامل مؤثر بر افزایش هزینه‌های سلامت ایران و نحوه مدیریت آن

فصل ششم: نظام سلامت در ایران ۱۸۷

۱۹۳	۶-۱- عملکرد ایران در دستیابی به اهداف توسعه پایدار در حوزه سلامت
۱۹۶	۶-۲- متولیان سلامت
۱۹۷	۶-۳- ساختار وزارت بهداشت
۲۰۱	۶-۴- وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی
۲۰۲	۶-۵- نظام بیمه‌ای ایران
۲۰۳	۶-۶- سازمان بیمه تأمین اجتماعی
۲۰۴	۶-۷- سازمان بیمه سلامت
۲۰۶	۶-۸- تأمین مالی در نظام سلامت ایران
۲۰۸	۶-۹- مالکیت ارائه دهنده خدمات سلامت
۲۰۹	۶-۱۰- نظام خدمات بهداشتی - درمانی
۲۱۱	۶-۱۱- نظام پرداخت هزینه‌های سلامت
۲۱۵	۶-۱۲- خرید راهبردی در نظام سلامت ایران
۲۱۸	۶-۱۳- اسناد بالادستی موجود در زمینه نظام سلامت
۲۲۱	بندهای مرتبط با قانون اساسی در حوزه نظام سلامت
۲۲۲	چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۴۰۴)
۲۲۳	برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۸)
۲۲۵	برنامه پنجم توسعه (۱۳۹۰-۱۳۹۴)
۲۲۹	برنامه ششم توسعه (۱۳۹۶-۱۴۰۰)
۲۳۲	۶-۱۴- اقدامات کلیدی انجام شده به منظور دستیابی به اهداف اصلی تأمین مالی در نظام سلامت در ایران
۲۳۳	طرح پزشک خانواده
۲۴۱	سلامت الکترونیک
۲۵۶	طرح تحول نظام سلامت
۲۶۸	اهم سیاست‌های پیشنهاد شده با توجه به قانون برنامه ششم توسعه به منظور ارتقاء نظام سلامت
۲۷۰	۶-۱۵- جمع‌بندی نتایج اقدامات صورت گرفته در زمینه ارتقا تأمین مالی در نظام سلامت در ایران

فصل هفتم: مدل تأمین مالی OASIS سازمان بهداشت جهانی ۲۷۳

۲۷۷	۷-۱- چالش‌های پیش روی نظام سلامت ایران از منظر سازمان بهداشت جهانی
۲۷۷	چالش‌های عمومی
۲۷۷	چالش‌های منطقه‌ای
۲۷۸	چالش‌های سیاسی
۲۷۸	انتقال جمعیت و شهرنشینی
۲۷۹	مؤلفه‌های اجتماعی سلامت
۲۷۹	چالش‌های مرتبط با نظام سلامت
۲۸۱	چالش‌های دیگر
۲۸۱	۷-۲- اولویت‌های استراتژیک در همکاری سازمان بهداشت جهانی با کشور ایران
۲۸۳	۳- شاخص‌های عملکرد تأمین مالی سلامت از منظر سازمان بهداشت جهانی
۲۸۷	۷-۴- چارچوب تأمین مالی OASIS ارائه شده توسط سازمان بهداشت جهانی
۲۸۹	۷-۵- طراحی نهادهای اجرایی سازمانی در چارچوب OASIS
۲۹۴	۷-۶- معرفی مؤلفه‌های اجرایی پیاده‌سازی چارچوب OASIS
۲۹۶	۷-۷- جزئیات اجزای گام‌های پیاده‌سازی OASIS
۲۹۶	مطالعه وضعیت موجود و ارزیابی نیازهای نظام تأمین مالی سلامت (گام اول)
۲۹۸	تجزیه و تحلیل نهادهای سازمانی به صورت تفصیلی (گام دوم)
۳۰۰	تعیین و توسعه گزینه‌ها، تغییرات اقدامات، اصلاحات لازم به منظور افزایش کارایی نظام تأمین مالی سلامت (گام سوم)
۳۰۲	۷-۸- جمع‌آوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل آنها در OASIS
۳۰۳	۷-۹- حرکت از گزینه‌های پیشنهادی به تصمیم‌گیری، توسعه استراتژی و اجرای واقعی
۳۰۵	فصل هشتم: پیاده‌سازی چارچوب OASIS در نظام سلامت ایران
۳۰۸	۸-۱- شناسایی وضع موجود
۳۰۹	تغییر هرم جمعیتی
۳۱۰	افزایش تصدیگری دولت و به حاشیه رفتن وظایف حاکمیتی
۳۱۱	محدودیت منابع عمومی و وابستگی بودجه به نفت
۳۱۱	پیشی گرفتن هزینه‌های درمان نسبت به خدمات بهداشتی و پیشگیری
۳۱۲	گسترده‌گی و پراکندگی سازمان‌ها و نهادهای متولی سلامت و تأمین رفاه
۳۱۳	کسری شدید منابع مالی صندوق‌های بیمه ای
۳۱۴	بدهی‌های بخش سلامت
۳۱۴	۸-۲- سیاست‌ها و اقدامات اصلاحی پیشنهادی بر اساس چارچوب OASIS
۳۱۴	سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با کارکرد جمع‌آوری منابع
۳۱۶	سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با کارکرد انباشت منابع
۳۱۶	سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با خرید کالا و ارائه خدمات
۳۲۰	سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با تولید
۳۲۲	۸-۳- جمع‌بندی نتایج
۳۲۹	منابع و مأخذ

امروزه بهداشت : درمان از مهم‌ترین بخش‌های خدماتی محسوب شده و شاخص‌های پیشرفت در این بخش به‌عنوان یکی از شاخص‌های اصلی توسعه و رفاه جامعه تلقی می‌شود. تجارب کشورهای توسعه‌یافته خرید آسانست که سرمایه‌گذاری در بخش سلامت، محور راهبرد کلی توسعه و حرکت به سوی کاهش فقر می‌شود و بدین منظور دسترسی عادلانه همگان به خدمات سلامت امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. از سوی دیگر، روند رو به رشد هزینه‌های جهانی سلامت و محدودیت منابع مالی، اکثر نظام‌های سلامت جهان را در زمینه کیفیت ارائه خدمات، کارایی، اثربخشی و عدالت با چالش‌های نوگانی مواجه ساخته است. از این‌رو، با توجه به نقش کلیدی تأمین مالی در دستیابی به اهداف اصلی نظام سلامت، کشورهای مختلف با توجه به ساختار اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی خود، از ابزارها و انواع روش‌های تأمین منابع مالی استفاده می‌نمایند.

با توجه به اهمیت جایگاه تأمین مالی در نظام سلامت و دستیابی به پوشش همگانی در این کتاب و ضمن انجام مطالعات تطبیقی نظام تأمین مالی در کشورهای مختلف و مقایسه آن با نظام سلامت ایران، تلاش کرده‌ایم تا با مشخص نمودن نقاط افتراق و اشتراک این نظام‌ها، نکات قابل بهبود در نظام سلامت ایران را مشخص نماییم. همچنین از آنجاکه نظام سلامت ایران تلفیقی غیر بهینه و برآشفته از انواع نظام مالی تأمین سلامت موجود در دنیا می‌باشد، علاوه بر بررسی دقیق نظام سلامت ایران، اسناد بالادستی، برنامه‌های توسعه و اقدامات

کلیدی که در سال‌های اخیر انجام شده و چالش‌های پیش روی آنها را مورد بحث و بررسی قرار داده و ضمن معرفی انواع چارچوب‌های مالی ارائه شده جهت ارزیابی و بهبود نظام تأمین مالی سلامت، چارچوب سازمان بهداشت جهانی را معرفی و تشریح کرده و با ارزیابی نظام سلامت ایران با توجه به چارچوب مذکور، سیاست‌ها و برنامه‌های اصلاحی مرتبط با هر چهار کارکرد جمع‌آوری، انباشت، خرید/ارائه محصول و تولیت را پیشنهاد نموده‌ایم.

نکته آخر آنکه ساختارهای کارآمد سلامت در کشورهای توسعه‌یافته، یک یا دو ساله به‌وجود نیامده‌اند، بلکه در سال و با اصلاحات تدریجی و رصد اثرات این تغییرات در نظام سلامت، مسیر بهینه انتخاب شده و آنچه در نهایت باعث موفقیت ساختار بهینه تأمین مالی سلامت شده‌است، برنامه‌ریزی‌ها، کدن و راهبردی بلند مدت و عزم جدی متولیان حوزه سلامت آن کشور در پیاده‌سازی آن برنامه است.

در پایان لازم است از تمامی دوستان که در تیم تحلیل اقتصادی باتاب‌کارا همراه ما بوده و در تهیه این کتاب ما را یاری نموده‌اند، به‌ویژه دکتر کار خانم هوشیار و جناب آقای قائدی تشکر و قدردانی نمایم.

دکتر سیدمحمد رضا حسینی

پرستو رفیعی وحید